

**Pr. conf. dr. Cristian Gagu,
Facultatea de Istorie, Filosofie și Teologie,
Universitatea „Dunărea de Jos“ din Galați**

**PAGINI DE VIAȚĂ BISERICESCĂ
DIN BRĂILA INTERBELICĂ
ÎN CONSEMĂRILE PREOTULUI
ANGHEL CONSTANTINESCU
DIN FOAIA PAROHIALĂ „GLASUL BISERICII“**

***Abstract:** It seems that the distant past is handier, to which we confer an aura of glory, idealizing it and referring to him accordingly, by an act of imposed humility, than the recent past, which we ignore, considering it unworthy of our attention in comparison to the golden age of the Church Fathers, as though it would have nothing to offer. A quick look however fleeting on the documents that record, even partially and disparately, moments of church life of almost a century ago highlights faces of soul shepherds, bishops and priests, who worked in a Romanian society very similar, in many respects, to today's problems and challenges which don't differ much from today, and which, now as then, claims the same or some similar solutions. The present study aims to capture aspects of church life in interwar Braila under the observations of the priest Anghel Constantinescu, parson of St. Parascheva church, in the parish sheet "The Voice of the Church", and to highlight the similarities and differences between the situation then and today in the pastoral work of the priest in parish.*

***Keywords:** Braila, Sf. Parascheva parish, priest Anghel Constantinescu, parish sheet The Voice of the Church, religious life, the interwar period.*

Brăila în perioada interbelică

După distrugerile suferite în perioada decembrie 1916 – octombrie 1918 ca urmare a ocupației germane din timpul primului război mondial, comuna Brăila, cum era numită atunci, a trecut printr-o perioadă mai grea, de refaceri și prefaceri a tuturor aspectelor vieții sale.

Activitatea economică în portul Brăilei, cel mai important port al Dunării la acea vreme, a fost „stânjenită” o perioadă, fiind nevoie de ceva timp pentru a-și recăpăta importanța de altădată¹. Portul, și prin urmare și orașul, și-a cunoscut epoca de aur în perioada anilor 1922-1925, dar după un deceniu deja se vorbea de „situația tristă” în care ajunsese portul, și care o influența și pe cea a orașului, având în vedere că „Orașul a fost un apendice al portului. Viața lui, prosperitatea lui a fost în funcțiune de viața portului”².

Industria începea să se dezvolte timid și să capete o mai mare pondere în economia orașului, dominată până atunci de agricultură și comerțul cu cereale, dar fiind totuși în mare parte dependentă de activitățile conexe comerțului cu cereale. S-au dezvoltat industria morăritului, apărând *Moara Românească*, *Moara Violatos*, *Moara Valerianos* și *Lichiardopol*, cea a construcțiilor și reparațiilor navale, industriile metalurgice, prin înființarea *Șantierelor societății Franco-Române de material de drum de fier*, în 1921, și a întreprinderii *Industria Sârmei*, în 1930³.

Dezvoltarea economică a stimulat și dezvoltarea vieții culturale, a celei intelectuale și chiar a celei religioase. În anul 1937 Brăila era descris drept „un oraș cu numeroase școli primare, secundare, profesionale, biblioteci, librării, tipografii, ziare, reviste, teatre, Academie de muzică, Pinacotecă, atenee, muzee, cercuri de studii, care, prin rosturile și manifestările lor, au creat aci, lângă Gurile Dunării, un cadru de propășire culturală și artistică ce a dat țării: savanți, scriitori, publiciști, artiști, muzicanți, profesori, bărbați politici de seamă”⁴.

În planul vieții religioase, în perioada interbelică, urmare a mozaicului multiethnic care a caracterizat-o, Brăila a fost un adevărat creuzet confesional, în oraș conviețuind creștini ortodocși români, greci și bulgari, armeni, catolici, greco-catolici, calvini, luterani, bapțiști, ad-

1. *Municipiul Brăila*, a XII-a Adunare Generală a uniunii orașelor din România, 29, 30 și 31 octombrie 1937, p. 11.

2. Sotir Constantinescu, George Buznea, *Brăila prin veacuri și în zilele noastre, cu o expunere documentară critică asupra situației economice de azi a orașului Brăila și perspectivele sale*, Tipografia Slova, Brăila, 1937, p. 57.

3. *Ibidem*, p. 70-77.

4. *Municipiul Brăila*, p. 23.

ventiști și, nu în ultimul rând, mozaici. Interesant este faptul că deși până în anul 1829 Brăila a fost kaza turcească, totuși nu a supraviețuit niciun lăcaș de cult musulman, fosta geamie din centrul orașului fiind transformată în biserică în anul 1831.

În acea perioadă în Brăila existau 13 biserici mari, anume: biserica „Sfinții Arhangheli“, fostă geamie turcească transformată în biserică; biserica „Sfântul Nicolae“, construită între 1834-1837, restaurată și sfințită la 1865; biserica „Sfântul Spiridon“, construită în anul 1841 pe bulevardul Carol⁵; biserica „Sfinții Apostoli Petru și Pavel“; biserica „Adormirea Maicii Domnului“, zidită în 1844, arsă la 1885 și refăcută la 1910; biserica „Sfântul Gheorghe“, construită în 1852; biserica „Sfinții Împărați Constantin și Elena“; biserica „Sfântul Ilie“; biserica „Sfântul Ioan Botezătorul“; capela bisericii „Sfânta Parascheva“, în strada Mihai Bravu, zidită în anul 1896, în Piața Concordiei fiind în construcție biserica mare; biserica „Sfânta Treime“ în Piața Cosciusko, sfințită în 1937, la acestea adăugându-se Biserica Greacă cu hramul „Buna Vestire“ și Biserica Bulgară, cu hramul „Înălțarea Domnului“, ridicată de comunitatea bulgară în anul 1868.

Pe strada Galați se afla Biserica Catolică, construită încă din 1855, și în proximitatea acesteia cea Armeană, construită la anul 1867; rușii lipoveni își aveau biserica lor în centrul orașului; capela unită greco-catolică se găsea pe strada Bălcescu; în bdul Carol se afla o biserică protestantă calvină, zidită în 1892; una evanghelică-luterană fusese înălțată pe bdul Cuza; biserica baptistă se găsea pe strada Dianeii, iar casa de rugăciune a adventiștilor se afla pe strada Rahovei. De asemenea, în oraș existau nu mai puțin de șase sinagogi⁶.

Pluralismul confesional a constituit un serios impuls pentru desfășurarea de către preoții ortodocși din oraș a unei susținute activități misionare, catehetice și culturale, social-filantropice și nu în ultimul

---

5. Astăzi această biserică nu mai există, ea fiind demolată de regimul comunist în anul 1963, ca urmare a planului general de sistematizare a orașului, fiind urmată un an mai târziu de biserica „Sfânta Parascheva“; pentru detalii a se vedea pr. Ștefan Șerban Sâmpetru, *Rămășițele Proilaviei*, în „Mitropolia Brăilei (Proilaviei)“, studii și documente, editor Ionel Căndea, Ed. Istros a Muzeului Brăilei „Carol I“, Brăila, 2015, p. 117-203.

6. *Municipiul Brăila*, p. 33-34.

rând edilitare. O altă motivație, la fel de puternică, pentru susținerea cu eforturi deosebite a acestei activități misionare a reprezentat-o starea socială, culturală și morală a membrilor comunității locale în perioada următoare primului război mondial când, pe fondul sărăciei și al decalajului social crescând între o restrânsă pătură burgheză din ce în ce mai bogată și cea extrem de numeroasă a celor săraci și foarte săraci, ideile bolșevice erau din ce în ce mai populare în rândul tinerilor lipsiți de perspective sociale.

Preotul Anghel Constantinescu

Preotul Anghel Constantinescu a fost unul dintre preoții de înaltă ținută intelectuală ai vremii sale, parte a elitei intelectuale și morale a preoțimii brăilene a primei jumătăți a secolului al XX-lea, din care au mai făcut parte preotul Ilie Didicescu, autorul lucrării *Priviri asupra Istoriei Bisericii Române și orașului și județului Brăila: lucrare făcută cu ocazia jubileului de 40 ani de domnie glorioasă a M.S.Regelui Carol I al României*, scrisă în anul 1906, de care s-a folosit un alt preot iubitor de cultură și de istorie al Brăilei, Ștefan Șerban Sâmpetru, pentru lucrarea sa *Rămășițele Proilaviei*, preotul Antim Angelescu, cel care avea să devină episcop al Episcopiei Buzăului, autor al lucrării *Psihologia religioasă a copilului și a adolescentului, cu aplicații în învățământul religios*⁷, care a văzut lumina tiparului în anul 1939, preotul Ștefan Șerban Sâmpetru, autor al monografiei bisericii „Sfântul Spiridon”, intitulată *Rămășițele Proilaviei*, mai sus amintită, precum și *Istoricul bisericii „Sfinții Împărați Constantin și Elena” din orașul Brăila*, rămasă în manuscris⁸, și alți câțiva.

Preotul Anghel Constantinescu a văzut lumina zilei la Brăila, în anul 1875, de sărbătoarea Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil. În anul 1902 era licențiat de Facultatea de Teologie din București, cu calificativul „magna cum laude”. În același an a fost hirotonit diacon pe sea-

---

7. Dr. Antim Angelescu, *Psihologia religioasă a copilului și a adolescentului, cu aplicații în învățământul religios*, ed. a III-a, Ed. Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, 2015.

8. Stanca Bounegru, *Biserica Sfânta Parascheva din Brăila – monografie*, Ed. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2005, p. 31, note.

ma Catedralei Episcopale din Galați, funcționând până în anul 1908 ca arhidiacon și ca revizor eparhial al Episcopiei Dunării de Jos. În anul 1908 a fost hirotonit preot pe seama parohiei „Sfânta Parascheva“ din Brăila, unde avea să slujească până în anul 1945, când a trecut la cele veșnice. Experiența dobândită ca revizor eparhial l-a recomandat pentru slujirea de protoiereu al Brăilei, în care a fost numit în același an, primind deodată și rangul de iconom stavrofor, slujire pe care a împlinit-o până în anul 1910. Următorii doi ani i-a dedicat specializării în domeniul pedagogiei în cadrul Seminarului Pedagogic din București, ale cărui studii le-a absolvit în anul 1912. După această dată a revenit în administrația bisericească, fiind membru al Consiliului Eparhial al Dunării de Jos între anii 1912-1914 și al Consiliului Eparhial al Buzăului între anii 1914-1915.

Deși din anul 1914 Brăila a trecut de sub jurisdicția Episcopiei Dunării de Jos sub cea a Episcopiei Buzăului, prestigiul de care se bucura preotul Anghel Constantinescu a făcut ca acesta să fie numit profesor, între anii 1917-1926, și director, între anii 1919-1922, al Seminarului Teologic „Sfântul Andrei“ din Galați, predând în paralel ca profesor suplinitor de Religie și Limba română la Institutul „Nôtre Dame de Sion“ și la Liceul „Vasile Alexandri“ din Galați, iar în Brăila la Institutul „Siritys“ și la Școala normală de băieți și de fete.

Din punct de vedere cultural, de numele său se leagă alcătuirea lucrării *Monografia Sfintei Episcopii a Dunării de Jos*, premiată cu medalia de aur la Expoziția jubiliară din anul 1906, precum și a unor scrieri de popularizare în rândul „poporenilor“, cum obișnuia să-i numească pe credincioșii săi, a învățăturilor evanghelice: *Regenerarea femeii prin creștinism* (1902), *Sfânta Scriptură, noțiuni exigetice și ușoare pentru popor* (1922), *Sfânta Tradiție, noțiuni pentru popor* (1923), *Cuvântul lui Dumnezeu. Cărticică pentru popularizarea poruncilor datoriiilor evanghelice* (1923), *Învățămintele cu icoane din Sfânta Scriptură. Album biblic* (1924). Începând din anul 1923, probabil nemulțumit fiind de impactul celorlalte scrieri de popularizare a învățăturilor de credință în rândul celor vizați, a început editarea revistei „*Glasul Bisericii*“.

Foaia parohială „Glasul Bisericii”

Preotul Anghel Constantinescu a inițiat în anul 1923 tipărirea gazetei bisericești *Glasul Bisericii*, foaie parohială cu învățături și îndemnuri creștinești pentru poporenii bisericii „Sfânta Parascheva” din Brăila. Inițiativa sa se înscria într-un curent mai larg, care s-a manifestat în viața Bisericii în perioada interbelică și care se concretizase în apariția gazetelor bisericești *Viitorul*, la Iași, *Cuvântul Adevărului*, la Râmnicu-Vâlcea, *Amvonul*, *Școala și Biserica* și *Gazeta Preoților*, la București, *Păstorul*, la Argeș și altele.

Foaia, a cărei apariție s-a vrut a fi lunară, a fost gândită să devină, prin colajonare, o carte cu învățături, sfaturi, îndemnuri, pilde, istorioare, istorisiri, sentințe, poezii, știri, care să fie citite și recitite pentru cunoașterea și întărirea în dreapta credință. Editorul adresa cititorilor ce aveau să procure în mod regulat această foaie parohială îndemnul, repetat în diferite numere ale ei, „păstrați această foaie, din care cu timpul, cusând-o în chip de carte, veți putea avea un bun sfătuitor, căci «repetarea cititului este maica învățăturii»”⁹.

Foaia a apărut până în anul 1938, cu o perioadă de întrerupere, între 1 aprilie 1926 și 1 mai 1932, „din pricina impasului bănesc, ca să nu zicem al falimentului rușinos”, după cum consemna editorul¹⁰. De altfel, pr. Anghel Constantinescu a deplâns în repetate rânduri greutățile financiare întâmpinate în tipărirea acestei foi parohiale, cu care se confruntaseră și gazetele bisericești pomenite de el și care își încetaseră apariția din cauza lipsei banilor, făcând apel la creștinii mai înstăriți din parohie, dar și din celelalte parohii, să sprijine apariția acesteia, fie prin donații, fie prin abonamente anuale, astfel încât ea să poată fi oferită gratuit și celor care nu-și permiteau un abonament, dar care aveau nevoie de învățăturile, îndrumările și îndemnurile privind viața creștină transmise prin intermediul ei. O ultimă încercare de resuscitare a revistei a avut loc în anul 1940, când a fost tipărit un singur număr.

---

9. Pr. Anghel Constantinescu, *Glasul Bisericii*, foaie parohială cu învățături și îndemnuri creștinești pentru poporenii bisericii „Sfânta Parascheva” din Brăila, anul I, nr. 3, mai 1923, p. 41; anul II, nr. 1, martie 1924, p. 16.

10. Idem, *Pășim în al cincilea an*, în „Glasul Bisericii”, anul V, nr. 1, martie 1933, p. 1.

La reluarea editării foii parohiale, în numărul 1 din luna martie a anului 1933, preotul Anghel Constantinescu își exprima credința că demersul său va fi susținut de preoțimea din oraș și din județul Brăila și de Asociația ortodoxă națională a femeilor române din Brăila, a cărei menire era să sprijine „buna creștere religioasă, morală și națională a tinerimii și a oricui, pentru propagarea și apărarea preceptelor religioase-morale ale credinții noastre ortodoxe, și deci pentru spiritualizarea, moralizarea și încreștinarea vieții fiecăruia și a tuturor”¹¹.

La împlinirea unui an de la tipărirea primului număr al acestei foi parohiale, editorul arăta că motivația purcederii la o așa strădanie a fost îngrijorarea cauzată de „pipernicirea sufletului parohienilor noștri în vâltoarea moravurilor vieții de azi”, pe de o parte, și, pe de alta, faptul că „învățătura care nu scade, care nu se sfârșește și care rămâne deapaururi grăitoare lângă cuget și suflet, este învățătura scrisă”¹². Deși gazeta era adresată și „cititorilor formați”, sintagmă prin care editorul desemna preoțimea și lumea cărturărească, ea a fost totuși „anume făurită pentru mulțimea poporului de jos, pentru parohienii de la mahală”, pentru luminarea lor sufletească¹³.

În cele 18 pagini ale revistei sunt consemnate deopotrivă exegeze la texte evanghelice din duminici și sărbători, cateheze succinte pe diferite teme, sfaturi și îndemnuri pentru viața practică a creștinilor, rapoarte cu privire la diferite aspecte ale vieții bisericești din parohia „Sfânta Cuvioasă Parascheva”, dar și din municipiu, poezii, pilde moralizatoare, prezentări și recomandări ale unor cărți de folos pentru viața religioasă-morală a creștinilor ori știri din viața Bisericii.

Deși nu s-au păstrat decât câteva numere ale acestei foi parohiale, unele în fondul colecțiilor speciale ale Bibliotecii Județene Brăila, altele în arhiva parohiei „Sfânta Cuvioasă Parascheva” și altele la Biblioteca Academiei Române, cercetarea lor ne ajută să conturăm întrucâtva preocupările pastoral-misionare ale preotului Anghel Constantinescu și ale preoțimii brăilene din acea perioadă, în contextul problemelor vieții religioase, ale celei morale și ale celei sociale ale creștinilor or-

11. *Ibidem*, p. 2.

12. *Idem*, *Pășim în al doilea an...*, în „Glasul Bisericii”, anul II, nr. 1, martie 1924, p. 1.

13. *Ibidem*, p. 2-3.

todocși din Brăila acelor vremuri, cu care s-au confruntat și pe care au încercat să le îndrepte prin cuvânt și prin faptă.

***Problemele pastoral-misionare din Brăila interbelică
abordate în foaia bisericească „Glasul Bisericii”
și actualitatea lor și a soluțiilor lor***

Parcurgerea paginilor celor câteva reviste accesibile este suficientă pentru a pune în lumină faptul că acum aproape un secol problemele cărora trebuiau să le răspundă preoții brăileni erau cam aceleași cu cele de astăzi și că soluțiile lor sunt extrem de actuale. Sunt, este adevărat, unele variabile, dar acestea țin mai ales de circumstanțele diferite care au creat și creează, atunci și acum, contextul, nu de problemele în cauză și nici de soluțiile pentru acestea.

Bunăoară, grija pentru diseminarea învățăturilor Sfintei Evanghelii, prin cuvântul scris sau rostit, prin cântarea bisericească și prin faptă, în școală și în biserică, nu doar în rândul credincioșilor parohiei sale, ci al tuturor celor din urbea sa, și nu numai, de vreme ce foaia parohială „Glasul Bisericii” avea abonați și din localitățile învecinate, răzbate din fiecare număr al acesteia.

În paginile acestei foi parohiale sunt spații generoase dedicate unor succinte tâlcuiri a pericopelor evanghelice ce se citesc la Sfânta Liturghie în anumite perioade liturgice ale anului bisericesc, cu accentuarea a două sau trei învățături ce se desprind din aceste texte și pe care creștinii, cunoscându-le, erau îndemnați să le împlinescă.

Sub titlul *Din învățămintele Bisericii în duminicile și sărbătorile de după Paști* sunt tâlcuite, pe parcursul a șase pagini, pericopele evanghelice începând din Duminica Învierii și până la Duminica tuturor sfinților inclusiv, cu referire și la sărbătoarea Înălțării Mântuitorului Iisus Hristos¹⁴.

Astfel de tâlcuiri ale textelor evanghelice au fost publicate în aceeași foaie parohială nu doar de preotul Anghel Constantinescu, ci și de către alți preoți din oraș, fapt ce vorbește despre preocupările comune

---

14. Idem, *Din învățămintele Bisericii în duminicile și sărbătorile de după Paști*, anul I, nr. 3, mai 1923, p. 33-38.

ale preoților brăileni în propovăduirea Cuvântului, pe de o parte, și, pe de alta, de spiritul de frățietate ce-i anima.

Preotul Anton Anghelescu de la parohia „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” a tâlcut, la rândul său, textele evanghelice din duminicile lunii martie a anului 1933, începând cu Duminica Ortodoxiei, prima duminică a Sfântului și Marelui Post fiind și cea dintâi a lunii martie în acel an, și încheind cu Duminică a patra din Post, a Sfântului Ioan Scărarul, ultima a lunii, cu referire, de asemenea, la sărbătoarea Bunei Vestiri. Învățăturile la aceste duminici nu au vizat doar textul scripturistic, preotul Anghelescu făcând referire și la sfinții Grigorie Palama și Ioan Scărarul, pomeniți în duminicile a doua și a patra, și la Sfânta Cruce, cinstită în duminica a treia a Sfântului și Marelui Post al Patruzecimii. De remarcat faptul că pentru fiecare text evanghelic autorul are și o actualizare a temei principale¹⁵.

Într-o scurtă tâlcuire de o pagină, intitulată *Înțelesul Bisericii*, este explicat credincioșilor, în cuvinte și construcții simple, ușor de urmărit și de înțeles, simbolismul bisericii și al principalelor obiecte de cult dintr-o biserică¹⁶.

Ceva mai mult spațiu a fost acordat catezei despre *Buna rânduală pentru spovedanie*. Din titlul ales de autor, ca și din recomandările din cuprinsul acestui material, reiese că și în acea vreme, ca și astăzi, era obiceiul ca cei mai mulți creștini să lase spovedania pentru ultima săptămână a Sfântului și Marelui Post. Prin urmare, preotul Anghel Constantinescu îi îndemna pe creștini să se spovedească la începutul postului, „în tihnă, nu cu îmbulzeli, și cu rost chiar din primele zile ale postului”, pentru a fi îndeajuns timp și pentru împlinirea epitimiei ce va fi fost rânduită de preotul duhovnic. Împlinindu-se această rândui-

15. Pr. Anton Anghelescu, *Din Duminică în Duminică*, în „Glasul Bisericii”, anul V, nr. 1, martie 1933, p. 3-10; preotul Anton Anghelescu, care a păstorit la parohia „Sfinții Apostoli” din Brăila între anii 1921-1942, avea să devină episcop al Buzăului sub numele Antim Anghelescu; pentru viața sa a se consulta pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, Ed. Andreiana – Arhiepiscopia Sibiului, 2014; Pr. Lucian Petroaia, *Episcopul dr. Antim Anghelescu – medalion biobibliografic*, în Antim Anghelescu, *Psihologia religioasă a copilului și adolescentului, cu aplicații în învățământul religios*, Ed. Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, 2015, p. 139-175.

16. *Înțelesul Bisericii*, în „Glasul Bisericii”, anul II, nr. 1, martie 1924, p. 12.

ială, rămânea timp, în eventualitatea unei noi căderi în păcat, pentru o nouă mărturisire înainte de Duminica Floriilor, astfel încât la acea sărbătoare și în săptămână mare creștinii aflați în această situație să poată fi împărtășiți¹⁷.

Aceste învățături cu privire la perioada în care trebuie să se spovedească creștinii, transmise de preotul Anghel Constantinescu prin intermediul foii parohiale, pe care le va fi propovăduit fără îndoială și de la amvon, prin viu grai, nu sunt altceva decât recomandările către preotul duhovnic cuprinse în ultimele două paragrafe din *Învățătură pentru spovedanie* din *Molitfelnic* sau *Aghiasmatar*. Faptul că autorul face apel la respectarea acestei bune rânduieli lasă să se înțeleagă că, atunci, ca și acum, nici credincioșii și niciunii preoți nu o respectau, transformând Sfânta Taină a Pocăinței într-un act ritual formal, săvârșit în grabă în zilele Săptămânii Sfințelor Pătimiri ale Mântuitorului Iisus Hristos, pentru a se apropia apoi de Sfintele Taine „ca niște furi de cele sfinte“.

Tocmai pentru a se evita formalismul, autorul enumera, punctual, condițiile pe care ar trebui să le observe creștinul pentru o mărturisire a păcatelor care să aducă folos duhovnicesc, precum și epitimiile de dorit pentru a fi împlinite de penitenți, subliniind o dată în plus că „toate aceste răscoliri sufletești însă, și mai ales împlinirea canonului sau poruncilor duhovnicului cer timp“¹⁸.

În cuprinsul acestui text autorul a arătat și rânduiala postului pentru cei neputincioși și bolnavi, pe care-i îndemna să postească prima și ultima săptămână a Sfântului și Marelui Post și miercurile și vine-rile. De asemenea, enumera epitimiile de împlinit de către penitenți după mărturisirea păcatelor, ceea ce arată că textul era adresat în egală măsură și preoților duhovnici, cei care stabileau epitimiile pentru penitenți, nu doar credincioșilor. Epitimiile recomandate sunt dintre cele mai diverse, cuprinzând „citirea rugăciunilor; închinăciuni și metanii; citiri biblice și religioase morale; recomandarea și cumpărarea de biblii, cărți de rugăciuni și de citit pentru cultura religioas-morală

17. Pr. A. Constantinescu, *Buna rânduială pentru spovedanie*, în „Glasul Bisericii“, anul V, nr. 1, martie 1933, p. 13-15.

18. *Ibidem*, p. 14.

a celui ce se spovedește; mergerea regulată la biserică și la sfintele ei rugăciuni; ajutorarea bisericii cu ofrande de cărți și odoare sacre; ajutorarea bisericii cu ofrande și daruri pentru cult sau buna ei podoabă, făcute sau cusute de mână; ispășiri prin donațiuni sau acte de milostenie; cercetarea și ajutorarea bolnavilor; acte de filantropie, de moralizare și de iertare, după necesitățile populației parohiale; cercetarea și buna podoabă a mormintelor; învățarea pe de rost și pătrunderea deslușită a adevărilor credinței, a preceptelor nădejdei și dragostei evanghelice și a poruncilor bisericii; cumpărarea și răspândirea de cărți religioase morale pentru cei mulți și uitați; cercetarea și ajutorarea sufletelor amărâte și necăjite din popor, din spitale, aziluri și orfeline; ajutorarea la zidiri de școli, biserici, spitale, ospătării și orice alte așezăminte filantropice și de moralizare, ca și pentru buna lor întreținere; împăcarea celor învrăjbiți...¹⁹.

În același număr al foii parohiale, în articolul intitulat *Postul, spălăcania și mascații de la lăsatul secului* preotul Anghel Constantinescu a abordat două obiceiuri îndătinate la acea vreme, ce aduceau atingere primelor două zile ale Sfântului și Marelui Post. Cea dintâi vizată și condamnată a fost așa-numita „spălăcanie“, adică obiceiul de a fi consumate alimente de fruct și băuturi alcoolice în prima și a doua zi a Postului Mare, sub pretextul ca acestea au rămas de la masa de lăsatul secului și nu se cuvine să fie aruncate. Împotriva acestor false scuze invocate de creștini pentru a justifica „spălăcania“, obicei care nu a dispărut cu totul nici până astăzi, autorul arăta că „Biserica noastră ne pregătește din timp și ne întinde o punte de trecere ușoară și plăcută de la sațul mâncării și al băuturii cu îmbuibările din vremea carnavalului, la hrana ușoară din post, prin săptămâna brânzei“²⁰.

Cel de-al doilea obicei condamnat era bâlciul mascaților, care se desfășura pe străzile orașului în duminica lăsatului sec de brânză și în prima zi a Postului Mare, ba uneori chiar și în a doua zi. În contradicție cu rânduielile Bisericii, care, prin glasul clopotelor, chema la rugăciune, la smerenie, la înfrânarea poftelor sufletești și trupești, mascații

19. *Ibidem*, p. 14-15.

20. *Idem*, *Postul, spălăcania și mascații de la Lăsatul secului*, în „Glasul Bisericii“, anul V, nr. 1, martie 1933, p. 12.

„mergeau în alai pe străzi, jucau, cântau, chiuiau, glumeau, se alergau, se legau de femei și de bărbați pe ulițe, se băteau cu căciulile altora și se trânteau, înveselind mulțimea, copiii și trecătorii, care râdeau cu poftă de nu mai puteau”²¹.

„Răul și stricăciosul obicei al hoinărelilor mascate în chiar seara Duminicii lăsatului sec de brânză, continuate și a doua zi, adică în însăși întâia zi a Sfântului și Marelui Post, până noaptea târziu, cu așa-zisele spălăcanii de mâncăruri oprite...”²², asupra perpetuării căruia preotul Anghel Constantinescu se întreba retoric „până când...?!”, a dispărut în cele din urmă, astăzi nemaifiind cunoscut decât cel mult de etnografi. Cel mai probabil a fost interzis de autoritățile regimului comunist instaurat după anul 1947, nu atât pentru că nu ar fi corespuns eticii sociale a noii orânduiri, dovadă că în alte zone jocul măștilor nu a dispărut câtă vreme a avut un caracter strict laic, cât mai ales pentru legătura lui indisolubilă cu Postul Mare, al cărui început îl vestea cumva.

Având în vedere simbolismul și funcția cathartică și expiatoare a duhurilor întunericului conferită de aproape toate culturile umane măștilor de carnaval ce înfățișau demoni²³, aceste obiceiuri, a căror vechime coboară în istorie până în antichitatea păgână, în cazul nostru, până la strămoșii romani, fiind practicate înaintea Sfântului și Marelui Post, simbolizau probabil în conștiința mai ales a celor ce le dădeau viață tocmai lupta duhovnicească a creștinului cu ispitele duhurilor necurate din perioada ce avea să urmeze.

Din recomandările posibilelor epitimii enumerate mai sus reiese accentul deosebit pus pe viața morală a creștinilor din acea perioadă. Pe aceeași linie se înscriu două articole tipărite în numărul 1 din martie 1924 al foii parohiale. În primul articol autorul atrage atenția asupra pericolului reprezentat de cinematografe pentru educația morală a tinerii generații. Interesant este faptul că autorul nu condamnă cinematograful ca manifestare a tehnicii celei de a șaptea arte, admitând chiar că acesta „a devenit o trebuință a vieții, o nevoie a sufletului

21. *Ibidem*, p. 11.

22. *Ibidem*, p. 13.

23. Pentru simbolismul măștilor, a se vedea Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, vol. 2, E – O, Ed. Artemis, București, p. 273-276.

omenesc”, ci industria din jurul cinematografului, pe acei „lacomi negustori ce au făcut din filmele cinematografului o precupețire murdară a celor mai grozave patimi și-o ațâțare de poftă și desfrâu cari de cari mai nerușinate...”, „afișele și chipurile cele mai ispititoare”, care întrată imaginația tinerilor, îndemnându-i la păcat și lăsându-i „să ardă în văpaia stricăciunilor și nelegiuirilor de tot felul”²⁴.

Astăzi problemele sunt aceleași, doar că ele nu mai sunt ridicate doar de cinematograful, ci și de televiziune și de internet, și de toate posibilitățile oferite de acesta.

În contrapartidă, sub titlul *Din revărsările isvoarelor Sfintei Scripturi*, preotul Anghel Constantinescu semnala și recomanda fraților „slujitori ai Școalei și ai Bisericii” traducerea în limba română a volumului *Regulele de drept și de morală scoase din Sfânta Scriptură*, a lui André Marie Jean Jacques Dupin (1783-1865), fost avocat și om politic, președinte al Adunării constituante, procuror general al Curții de Casație din Franța și membru al Academiei franceze, de către avocatul gălățean Moise N. Pacu, pe care-l caracteriza a fi fost „bun român și bun creștin, și mai ales ca iscusit strejer al moralei evanghelice în școală, în biserică și în viața obștească”²⁵.

O latură importantă a misiunii preotului în perioada interbelică a constituit-o filantropia, manifestată prin împreună-lucrarea preoților cu enoriașii lor în beneficiul copiilor orfani și al persoanelor vârstnice și singure, precum și al bolnavilor din spital.

Din paginile foii parohiale editate de preotul Anghel Constantinescu aflăm că la sărbătoarea Sfintelor Paști a anului 1923, după încheierea slujbei Sfintei Liturghii, preoții bisericii, însoțiți de credincioșii ce participaseră la slujbă, au mers la Spitalul comunal²⁶, pentru a-i cerceta pe bolnavii internați acolo. După ce a citit bolnavilor „rugăciunile slăvitei Învieri”, le-a adresat un cuvânt de învățătură, pentru a-i întări în credință și în nădejdea tămăduirii de către Cel „ce a fost și a rămas deapănarea doctorilor trupurilor și al sufletelor celor

24. Pr. A. Constantinescu, *Cinematografele de azi*, în „Glasul Bisericii”, anul II, nr. 1, martie 1933, p. 4.

25. Idem, *Din revărsările isvoarelor Sfintei Scripturi*, în „Glasul Bisericii”, anul II, nr. 1, martie 1933, p. 4.

26. Astăzi Spitalul „Sfântul Pantelimon”, pe Calea Călărașilor, nr. 125.

ce cu credință viețuiesc pe urmele Lui”, după care le-a oferit tuturor pască²⁷.

În aceeași zi, la prânz, după slujba celei de a doua Învieri, preoții și credincioșii parohiei „Sfânta Parascheva” au cercetat copiii părăsiți, neputincioșii și bătrânii obijduiți de soartă din azilul *Societății Generale de patronaj*²⁸ din localitate, biserica așezământului dovedindu-se neîncăpătoare pentru mulțimea credincioșilor, deopotrivă bărbați, femei și copii, care au venit cu ouă, cozonac, vin și lumânări. După ce au săvârșit mai întâi rânduiala Slujbei Slăvitei Învieri pentru copiii și bătrânii așezământului și au binecuvântat prinoasele, unul din preoți a rostit un cuvânt de învățătură în care a evidențiat binefacerile actelor de milostenie, atât ale întemeietorilor și susținătorilor azilului, cât și ale celor cei vizitau pe cei aflați în suferință și părăsiți, pe de o parte, și, pe de alta, consecințele produse de „fărădelegile moravurilor omenești, ce au rodit și rodesc între alte păcate, până și părăsirea copiilor nevinovați”. La final copiii au cântat „Hristos a înviat” după care, trecând „în sala școlii lor din azil”, au primit darurile din partea Bisericii.

Lucrarea filantropică s-a încheiat în încăperile Așezământului „Maria Dascalov” unde erau internați bătrânii, cei mai mulți dintre ei alungați de acasă sau abandonați în azil chiar de fiii ori de fiicele lor, stare de fapt deplânsă de parohul bisericii „Sfânta Parascheva”. Bătrânii au primit din partea credincioșilor ce i-au vizitat împreună cu preotul lor ouă roșii, cozonac, vin, bani și au fost alinați cu cuvinte de mângâiere²⁹.

În finalul articolului preotul Anghel Constantinescu le mulțumea enoriașilor săi care „i-au urmat cu fapta” și le făcea cunoscute și mulțumirile venite din partea prefectului de atunci al Brăilei, Răducan Șerban, care se îngrijea de buna funcționare a azilului Societății de patronaj³⁰.

27. Pr. A. Constantinescu, *Din bucuriile Învierii. Cercetări și mângâieri creștinești*, în „Glasul Bisericii”, anul I, nr. 3, mai 1923, p. 42.

28. Edificiul *Societății Generale de Patronaj* se afla în Parcul Monument, nr. 2, având două secții, un orfelinat pentru copii abandonați, ce adăpostea 60 de copii, și un azil unde erau internați 50 de bătrâni și bătrâne – cf. *Municipiul Brăila*, p. 45.

29. Pr. A. Constantinescu, *Din bucuriile Învierii...*, p. 42-43.

30. *Ibidem*, p. 43-44.

Activitățile pastoral-misionare-filantropice ale preoților din acea perioadă au fost reluate în contemporaneitate, la o scară mai mare însă, cu implicarea tuturor parohiilor, nu doar a uneia, și coordonate de la Centrul Eparhial, fiind vizate de asemenea azilele, apartamentele sociale, care au luat locul orfelinatelor, spitalele și penitenciarele, celor internați în astfel de instituții fiindu-le oferite cărți de zidire sufletească, de rugăciune, iconițe, haine și alimente, lipsind doar implicarea și mulțumirile autorităților locale.

Prin tipărirea acestei foi parohiale preotul Anghel Constantinescu a vizat inclusiv realizarea unei elementare educații igienico-sanitare pentru creșterea sănătoasă a pruncilor, în condițiile precare de după război, când moartea răpea anual aproximativ 150.000 de copii în vechiul regat, făcând ravagii și în parohia sa. Sub titlul *Creșterea și îngrijirea pruncilor*, un oarecare Nestorel enumera zece măsuri ce trebuiau respectate de mame pentru creșterea sănătoasă a copiilor lor, măsuri recomandate de cei ce alcătuiau societatea *Asistența socială*.

Mamele erau sfătuite ca la naștere să folosească ustensile sterilizate prin fierbere, să hrănească pruncul doar de la sân, nu cu alte alimente, să-i dea să sugă la ore regulate, nu oricând plânge, să nu înțerce copilul înainte de opt luni, să nu-l strângă în fașe, ci să-i lase trupul slobod, să nu-l învețe cu legănatul, să-l vaccineze, să-l scalde zilnic cu apă caldă, să-l scoată afară zilnic după a treia săptămână, să-l ferească de boli molipsitoare și, nu în ultimul rând, când se îmbolnăvește să-l ducă la medic și să nu dea curs sfaturilor „babelor și vecinelor”³¹.

Una din preocupările de căpetenie ale preoților din acea perioadă, ca și a celor de astăzi de altfel, a fost cea a construirii de noi biserici și a întreținerii și reparației celor deja existente.

Din relatările preotului Anghel Constantinescu reiese că după ce în anul 1896 s-a surpat vechea biserică, chiar înainte de a fi sfințită, în anul 1908 au început demersurile pentru începerea construcției unei noi biserici, întrerupte în 1916 din cauza războiului, strângându-se însă fonduri între timp. Pentru a se aduna fondurile necesare lucrărilor de construcție a noii biserici enoariașii parohiei au fost împăr-

31. Nestorel, *Creșterea și îngrijirea pruncilor*, în „*Glasul Bisericii*”, anul II, nr. 1, martie 1933, p. 9-11.

țiți în șase categorii, după averea deținută, având de oferit „ofrande anuale“ în valoare de 240 lei, 500 lei, 1.000 lei, 2.000 lei, 3.000 lei și 5.000 lei. Alte fonduri aveau să vină din cărți poștale ilustrate cu planul noii biserici, caiete cu cărămizi figurate a câte cinci lei, liste de subscripții³².

Activitatea edilitară era sprijinită deopotrivă de credincioșii parohiei și de Primăria Brăilei. În anul 1924 primarul Radu Portocală a acordat un sprijin financiar de 100.000 de lei pentru construirea noii biserici a parohiei³³.

Așadar, construirea de noi locașuri de cult nu a fost lăsată nici atunci doar în seama veniturilor obținute de parohii din donații, din contribuțiile anuale ale credincioșilor și din alte surse, o parte însemnată a fondurilor venind de la bugetul primăriei.

O seamă de informații foarte importante despre activitatea preotului Anghel Constantinescu și a preoților din Brăila acelei vremi este oferită de pagina de știri a foii parohiale.

Astfel, aflăm că în anul 1923 făcea apel la cei mai în vârstă enoriași ai parohiei să-i ofere date și documente pentru alcătuirea unui istoric al bisericii și parohiei „Sfânta Parascheva“³⁴, pentru a concretiza inițiativa episcopului Nifon Niculescu (1909-1921)³⁵ al Dunării de Jos de a se consemna într-un *Sinodic* datele importante din viața fiecărei parohii.

Această inițiativă a fost reluată de Înaltpreasfințitul Arhiepiscop dr. Casian Crăciun, care, înscriindu-se pe firul tradiției înaintașilor săi, a tipărit în anul 1998 un nou *Sinodic*, astfel încât preoții din Arhiepiscopia Dunării de Jos, deci și cei din Brăila, au și această preocupare, asemeni înaintașilor lor din perioada interbelică.

32. Pr. A. Constantinescu, *Din chibzuințele poporenilor pentru zidirea noii noastre biserici*, în „Glasul Bisericii“, anul I, nr. 3, mai 1923, p. 46-47; toate modalitățile la care au apelat preoții bisericii „Sfânta Parascheva“ cu scopul de a strânge fonduri pentru construirea bisericii sunt prezentate de Stanca Bounegru, *op. cit.*, p. 66-71.

33. Idem, *Mulțumiri*, în „Glasul Bisericii“, anul II, nr. 1, martie 1924, p. 14. Mai multe detalii despre ajutoarele financiare venite din partea Primăriei Brăila și a altor instituții ale Statului sunt oferite de S. Bounegru, *op. cit.*, p. 40-65.

34. Idem, Știri, în „Glasul Bisericii“, anul II, nr. 1, martie 1924, p. 16.

35. † Dr. Casian Crăciun, *Lumină din lumina slujitoare a înaintașilor către urmașii noștri*, în „Sinodic“, Ed. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 1998, s.p.

În anul 1931 se înființase la Brăila Asociația ortodoxă a femeilor, filiala locală, care în 1933 aniversa doi ani de ființare cu o slujbă de *Te Deum* și o dare de seamă și conferință la Teatrul Comunal³⁶. Asociația, reactivată astăzi, nu are totuși o activitate vizibilă și o implicare concretă în viața bisericească a parohiilor.

Tot în pagina de știri a uneia dintre foi este consemnat faptul că în anii 1914-1916 preotul Anghel Constantinescu organizase un cor de fete cu care nu doar a împodobit cântarea liturgică la Sfânta Liturghie în biserica parohială și „la hramurile mai tuturor bisericilor din localitate”, ci la Paști a mângâiat și sufletele celor internați în Spitalul comunal, în azilul societății de patronaj, iar în timpul războiului prin spitalele unde se aflau internați răniții de război.

În anul 1933, fiii fostelor componente ale corului condus de preotul Anghel Constantinescu erau organizați într-un cor de băieți de la școala primară numărul 8, condus de preotul Radu Stanciu, care avea să cânte la liturghia duminicală³⁷.

Din păcate, organizarea unui cor de copii din școlile gimnaziale sau din liceele brăilene rămâne astăzi un deziderat ce pare, dacă nu imposibil, oricum foarte greu de atins.

Și atunci ca și acum, colaborarea Bisericii cu Școala, mult mai strânsă totuși atunci decât în zilele noastre, nu se limita la ora de religie, cu tot ce decurgea din această activitate, mersul elevilor la biserică, spoveditul și împărtășitul lor în Postul Mare, ci avea în vedere și ajutorarea copiilor cu posibilități materiale reduse, pentru prevenirea abandonului școlar. Dintr-un cuvânt de mulțumire adresat unei donatoare aflăm că parohia „Sfânta Parascheva” avea prevăzut în acest sens an de an în buget un „fond de ajutor școlăresc”³⁸.

De asemenea, sub formă de informație este prezentată și hotărârea luată de preoții brăileni ca în timpul Sfântului și Marelui Post să susțină predici și cateheze la sfârșitul fiecărei slujbe³⁹.

---

36. Pr. A. Constantinescu, *Știri*, în „Glasul Bisericii”, anul V, nr. 1, martie 1933, p. 16.

37. *Ibidem*.

38. *Idem*, *Știri*, în „Glasul Bisericii”, anul I, nr. 3, mai 1923, p. 48.

39. *Idem*, *Știri*, în „Glasul Bisericii”, anul V, nr. 1, martie 1933, p. 16.

Din aceeași rubrică de știri aflăm că grija pentru catehizare s-a manifestat și prin înființarea unui cerc religios la biserica „Sfinții Arhangheli”, cu întruniri în fiecare vineri seara, între orele 17.30-19.00, în care preoții M. Panait, Anton Angelescu, C. Noapteș, Șerban Sâmpetru, Nicoale Constantin, și Anghel Constantinescu „țin cuvântări și expun învățăminte și îndemnuri pentru trezirea și cultura conștiinței religioase a mulțimii”⁴⁰, activitatea catehetică fiind susținută de asociația cântăreților bisericești din localitate, care îmbogățeau atmosfera cu cântări bisericești.

Deși astăzi preoții brăileni sunt organizați în mai multe cercuri misionare, activitățile de catehizare a credincioșilor ale acestor cercuri sunt aproape nule. Doar în perioada Postului Mare există întruniri ale preoților din aceste cercuri misionare pentru săvârșirea slujbei Sfintei Taine a Maslului, ocazie cu care câte unul mai rostește câte un cuvânt de învățătură despre Postul Mare, despre Sfintele Taine ale Pocăinței, Euharistiei ori Maslului, despre post sau despre rugăciune. Despre un cor al cântăreților bisericești încă nu se poate vorbi, în ciuda unor trecute încercări, care s-au soldat însă cu un rușinos eșec.

Concluzii

Chiar și parcurgerea a doar trei numere ale foii parohiale „*Glasul Bisericii*”, câte ne-au stat la îndemână la Biblioteca Județeană Brăila, este suficientă pentru a putea conchide că provocările cărora trebuie să le răspundă astăzi sfințiții slujitori ai Bisericii în toate aspectele vieții bisericești, pastoral-misionar, cultural-educational, social-filantropic, edilitar-gospodăresc, sunt foarte asemănătoare, uneori chiar identice, cu cele cărora erau chemați să le răspundă preoții în perioada interbelică, ceea ce face ca experiența acelor, soluțiile lor, să fie o importantă sursă de inspirație pentru cei de astăzi. De aici, importanța cunoașterii vieții și activității acelor preoți, a rezolvărilor și răspunsurilor pe care le-au dat provocărilor cărora a trebuit să le facă față.

Implicarea lor în viața comunităților pe care le-au păstorit, inițiativele pe care le-au adoptat pentru buna rezolvare a unor probleme

---

40. *Ibidem*, p. 15-16.

de ordin pastoral-misionar, precum cercul pastoral-misionar de la biserică „Sfinții Arhangheli“ sau corurile de copii ori cel al cântăreților, sau de ordin financiar, pentru susținerea activităților filantropice, editare și chiar editoriale, cum este cazul acestei foi parohiale, precum organizarea de concerte, reprezentații teatrale, proiecții de filme ori expoziții cu tombolă, pot fi oricând exemple de urmat și pentru slujitorii de azi ai Bisericii.

Însăși inițiativa preotului Anghel Constantinescu de a tipări această foaie parohială și a o distribui gratuit parohienilor săi cu scopul realizării unei minime educații religioase a acestora prin răspândirea învățăturilor de credință ale Bisericii ar trebui avută în vedere, cu atât mai mult cu cât, astăzi, numărul celor care nu vin la biserică este foarte mare, cunoștințele lor religioase limitându-se cel mai adesea la obiceiuri și tradiții moștenite din familie, a căror semnificație religioasă au pierdut-o, multe dintre ele având sorginte păgână, fiind mai degrabă superstițioși decât credincioși Mântuitorului Iisus Hristos.

Așadar, privind în trecut, la înaintași, și luând de la ei ceea ce se potrivește sau ceea ce poate fi adaptat situației actuale, sfințiții slujitori de astăzi au șansa unei mai lesne împliniri a misiunii preoțești la care s-au angajat când au primit Sfânta Taină a Preoției.